

ارزیابی پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی براساس ساختار و محتوای مطلوب پیشینه‌نویسی در سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۳ ناهید شاه ویسی^۱، غلامرضا حیدری*^۲، وکیل احمدی^۳

بازرایی دانش و نظام‌های معنایی

سال هفتم، شماره ۲۶، بهار ۱۴۰۰، ص ۷۵ تا ۹۵

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۶/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۲۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به تحلیل بخش پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد پنج رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، علوم اجتماعی، روان‌شناسی، علوم سیاسی و مشاوره در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۸ دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی پرداخته است. روش‌شناسی: این پژوهش با روش تحلیل محتوای کمی از نوع کاربردی است، ۱۴۰ عنوان پایان‌نامه مورد بررسی گرفته است. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، چک‌لیست است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های مقایسه‌ی میانگین‌ها استفاده شده است. یافته‌ها: بیانگر آن است، در خصوص ساختار در رشته، رشته‌ی مشاوره بالاترین درصد و رشته‌ی علوم سیاسی پایین‌ترین درصد را از نظر رعایت ساختار به خود اختصاص داده‌اند. در بُعد محتوا بر حسب رشته، رشته‌ی علوم اجتماعی بالاترین درصد و رشته‌ی روان‌شناسی پایین‌ترین نمره را کسب کرده‌اند. در ساختار بر حسب سال، هر اندازه پیشینه‌های پژوهش به سال ۹۸ نزدیک‌تر شده‌اند، عملکرد بهتری داشته‌اند، و در محتوا نیز بر حسب سال، هر چه به سال ۹۸ نزدیک‌تر شده است، عملکرد ضعیف‌تری داشته‌اند، این بدان معناست که پیشینه‌های پژوهش در سال‌های ۹۳ و ۹۴ عملکرد بهتری داشته‌اند. هم‌چنین یافته‌ها بیانگر جایگاه دوم رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در بین سایر رشته‌ها است. در این رشته از لحاظ ساختار بر حسب سال، سال ۹۵ و از لحاظ محتوا نیز بر حسب سال، سال ۹۳ در بین دیگر سال‌ها وضعیت بهتری داشته است. نتیجه‌گیری: نتایج بیانگر آن است که با توجه به معیارهای در نظر گرفته شده، پیشینه‌های پژوهش از لحاظ ساختار در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند، اما از لحاظ محتوا ضعیف، و از کیفیت مطلوبی برخوردار نیستند.

کلیدواژه‌ها: پیشینه‌های پژوهش، پایان‌نامه، ساختار و محتوای پیشینه‌ی پژوهش، دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، nahidshahveisi@gmail.com

۲. * دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه،

gh.heidari@razi.ac.ir

۳. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی، دانشگاه رازی، کرمانشاه،

yakilahmadi@gmail.com

مقدمه

یکی از برجسته‌ترین ابعاد علم و دانش در نظام‌های علمی و دانشگاهی، پژوهش است. پژوهش در دنیای جدید در قالب محمل‌های اطلاعاتی مانند مجلات، مقالات، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشگاهی به وجود آمد و نظام‌مند و روش‌مند شد. پیشینه‌ی پژوهش بخش جدایی‌ناپذیر در فرآیند و ساختار هر پژوهش علمی و دانشگاهی به‌خصوص در پایان‌نامه‌ها است. آموزش عالی برای آن‌ها که بتواند در زمینه‌ی دانش و پژوهش پیشرفت کند، نیاز دارد توجه به بحث پیشینه‌ی پژوهش را سرلوحه‌ی کار خود قرار دهد. از سوی دیگر حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی یک حوزه‌ی میان‌رشته‌ای است، و با انواع محمل‌های اطلاعاتی اعم از چاپی و الکترونیکی سروکار دارد و برای آن‌ها که بتواند بر مبنای مطالعات قبلی دانش جدیدی را تولید کند، و روز به روز در این زمینه پیشرفت کند، نیازمند بازاندیشی و بازنگری مستمر و مداوم محمل‌های اطلاعاتی و غنی‌سازی این محمل‌ها به‌طور خاص پایان‌نامه‌ها و پیشینه‌ی پژوهش آن‌ها است.

پیشینه‌ی پژوهش فقط جمع‌آوری منابع و آثار گذشتگان نیست، بلکه پژوهشگر باید با دیدگاهی انتقادی به نقد و بررسی آن‌ها بپردازد، و در جهت بهتر شدن کیفیت موضوع مورد مطالعه خود از آن‌ها استفاده بل^۱ (۲۰۰۱) پیشینه‌ها را دیدگاهی انتقادی به پژوهش‌های موجود می‌داند. از این رو، بیان می‌کند، پیشینه‌ها خلاصه‌ی پژوهش‌های گذشته نیست، بلکه مطالعه‌ای است. ضمن خلاصه کردن نتایج پژوهش‌ها، آن‌ها را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد (نقل از پریخ و فتاحی، ۱۳۹۰، ص ۱۹). منصوریان (۱۳۸۹) بیان می‌کند، پایان‌نامه «گزارش مفصلی از یک کار پژوهشی مستقل است که باید دارای مشخصات و ویژگی‌هایی باشد که آن را از نظر استادان راهنما و مشاور و سپس نزد داوران قابل قبول می‌سازد». بیشتر پایان‌نامه‌ها معمولاً در پنج فصل تنظیم می‌شوند.

علی‌رغم این توصیفات، به منظور بهبود و ارتقای محمل‌های اطلاعاتی به‌خصوص بحث پیشینه‌ی پژوهش که پایه و اساس پژوهش‌ها را تشکیل می‌دهد، مسئله‌ای در این‌جا مطرح است، که آیا بخش پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها با توجه به نظارت استادان راهنما و مشاور بر اساس رهنمودها و اصول درستی نوشته شده‌اند؟ بررسی پیشینه‌ها گواه این مسئله است، که بسیاری از پژوهشگران با اصولی که پیشینه‌ها باید براساس آن نوشته شود، آشنایی کافی

1. Bell

ندارند، و فقط به خاطر حفظ ساختار پایان‌نامه‌ها در این بخش گنجانده می‌شوند که نه تنها کمک زیادی به پژوهشگران نمی‌کنند، بلکه باعث سردرگمی آن‌ها خواهد شد و تنها حجم پایان‌نامه‌ها را بیشتر کرده‌اند. پارسائیان (۱۳۸۷) در این زمینه معتقد است که پیشینه‌های پژوهش گاهی فقط به خاطر حفظ ساختار سنتی و جلب نظر استادان راهنما و مشاور در پژوهش‌ها آورده می‌شوند.

از نظر بسیاری از کسانی که به امر پژوهش می‌پردازند، بخش پیشینه‌ی پژوهش یک نوع کپی کردن از روی مطالب دیگران است، خصوصاً دانشجویان تحصیلات تکمیلی زمانی که قصد انجام پژوهشی را دارند، واژه‌ی پیشینه‌ی پژوهش برای آن‌ها واژه‌ای مبهم است، و حتی نمی‌توانند تعریف ساده‌ای از آن را ارائه کنند. در این زمینه سیسکو^۱ (۲۰۱۴) معتقد است که دانشجویان نمی‌توانند تعریف دقیقی از پیشینه‌ی پژوهش ارائه نمایند. اگر توجه ویژه‌ای به این امر نشود، شاهد پیشینه‌هایی خواهیم بود، تنها نام پیشینه‌ی پژوهش بر خود نهاده‌اند، ولی از نظر محتوا ضعیف عمل کرده‌اند، و در واقع ارزش محتوایی نخواهند داشت، و به نوشته‌های بی‌محتوای پایان‌نامه‌ها تبدیل خواهند گشت.

با توجه به اهمیتی که بخش پیشینه‌ی پژوهش در پایان‌نامه‌ها دارد و به عنوان یک قالب اطلاعاتی که می‌تواند راهنمای خوبی برای پژوهشگران در پژوهش‌ها باشد، نگاهی دقیق‌تر به این مبحث ضروری است؛ چراکه این پیشینه‌ی پژوهش است که اجازه نمی‌دهد پژوهشگران در انجام پژوهش به بی‌راهه کشیده شوند و تا آخرین مرحله‌ی پژوهش آن‌ها را راهنمایی می‌کند. پیشینه‌ی پژوهش به پژوهشگر کمک خواهد کرد، تا به درک کامل‌تری از موضوع مورد پژوهش دست یابد و نقاط ضعف و قوت پژوهش‌ها را بهتر نمایان خواهد کرد (افرون و راوید^۲، ۲۰۱۹، ص ۵).

این پژوهش در تلاش است، پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته‌های مشاوره، روان‌شناسی، علوم اجتماعی، علوم سیاسی و علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی را براساس اصول معیارهای ساختاری و محتوایی مورد ارزیابی قرار دهد. بررسی مطالعات نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی به این صورت انجام نشده است، و این پژوهش درصدد است، با تحلیل پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها

وضعیت آن‌ها را از لحاظ ساختار و محتوا مورد بررسی قرار دهد. این پژوهش در صدد پاسخ به سؤالات زیر ارائه شده است:

- ۱- وضعیت اصول و معیارهای ساختاری در پیشینه‌ی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده‌ی علوم اجتماعی و تربیتی دانشگاه رازی چگونه است؟
- ۲- وضعیت اصول و معیارهای محتوایی در پیشینه‌ی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد علوم اجتماعی چگونه است؟
- ۳- آیا رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی با توجه به تأکیدی که بر دانش مدون دارد، توانسته است در مقایسه با رشته‌های دیگر در زمینه‌ی تدوین پیشینه‌های باکیفیت موفق عمل کند؟

مرور پیشینه‌ها

پیشینه‌ی در ایران و جهان تاکنون با دیدگاه‌های مختلفی مورد توجه قرار گرفته است بیشتر پژوهش‌های که در این زمینه صورت گرفته، به ارائه رهنمودهایی کلی پرداخته‌اند، و به صورت جزئی وارد بررسی پیشینه‌های پژوهش نشده‌اند؛ از این رو پرداختن به صورت جزئی به پیشینه‌های پژوهش می‌تواند کاستی‌های سایر پژوهش‌ها را در این موضوع تا حدودی برطرف کند. در ادامه به مهم‌ترین پژوهش‌ها اشاره می‌شود.

کریشنان و کتپالیا^۱ (۲۰۰۲) ده مورد از پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها را براساس معیار سال و به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب کرده‌اند، و مورد بررسی قرار داده‌اند. کریشنان و کتپالیا پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌های سال‌های ۱۹۹۵-۱۹۹۷ را مورد بررسی قرار داده‌اند. دغدغه‌ی اصلی پژوهش کریشنان و کتپالیا آن است که راهنمایی تدوین کند تا به دانشجویان در نوشتن پیشینه‌ها باکیفیت یاری رساند. پژوهشی که کریشنان و کتپالیا انجام داده‌اند، بیشتر به استادهای درون‌متنی و ارائه رهنمودهایی برای نوشتن ساختار و محتوای پیشینه‌ها نظر داشته است و در آخر سؤالاتی را که هر پژوهشگر قبل از نوشتن پیشینه باید از خود پرسد، را مطرح کرده است. نتیجه این پژوهش نشان می‌دهد که پیشینه‌ها از لحاظ کیفیت در سال‌های مورد بررسی هیچ تفاوتی را نشان نمی‌دهند و دانشجویان در نوشتن پیشینه‌ی پژوهش ضعیف عمل کرده‌اند. این پژوهش متأسفانه ابزار و آزمون‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها را بیان

نکرده است، ولی در کنار این، نکات بسیار خوبی را عنوان کرده است که می‌تواند راهنمای خوبی برای پژوهشگران در نوشتن پیشینه‌ی پژوهش هم از لحاظ ساختار و هم از لحاظ محتوای پیشینه‌ها باشد.

گرین و بور^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش بر کیفیت پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه‌ها پرداخته است. در این پژوهش ۱۰ عنوان پایان‌نامه را براساس ۱۰ معیار از پیش طراحی شده مورد بررسی قرار داده است و برای تجزیه و تحلیل آن از آزمون تی و برای انتخاب پایان‌نامه‌ها از نمونه‌گیری تصادفی استفاده کرده است. ابزار گردآوری داده‌ها با استفاده از چک‌لیست صورت گرفته است. نتایج نشان داد که دانشجویانی که از آموزش‌های لازم در مورد بررسی پیشینه‌ها برخوردار بوده‌اند، پیشینه‌های آن‌ها از کیفیت بالاتری برخوردار بوده است. در این مطالعه با توجه به این که معیارهای خوبی را برای اندازه‌گیری پیشینه‌ها در نظر گرفته است، اما به طور قابل فهم و گویا این معیارها را بازگو نکرده است که دقیقاً به صورت جزئی چه مواردی از یک پیشینه را قصد داشته است بسنجد، ولی مسئله‌ای که به آن پرداخته است، مسئله‌ی بیشتر جوامع دانشگاهی است، که می‌توان از نقاط قوت آن بیان کرد.

بوئل و ککمانوویس^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی دیدگاه هرمنوتیکی به بحث پیشینه‌ها داشته‌اند. این پژوهش بیان می‌کند که با بررسی پیشینه‌ی پژوهش می‌توان شکاف و نقاط ضعف و قوت دانش قبلی را شناسایی کرد، و هم‌چنین پیشینه‌ها دانش جدیدی را ارائه می‌کنند. اهداف پژوهش فوق عبارتند از: ۱- کمک به درک بهتر پیشینه‌ی پژوهش به عنوان یک فرآیند هرمنوتیکی؛ ۲- نشان دادن نقش و اهمیت پیشینه‌ها و ارائه پیشنهادهایی برای تکنیک‌های جستجو که می‌تواند برای انجام کارآمد جست‌وجو به کار رود. در پژوهش بوئل و ککمانوویس، برای دسته‌بندی منابع شیوه‌هایی را ارائه کرده است، از جمله رتبه‌بندی، تاریخ انتشار و استناد است، که می‌تواند برای پژوهشگران بسیار مفید واقع گردد. همان‌طور که استنباط می‌شود یک پیشینه زمانی ارزشمند و مفید واقع می‌گردد که پژوهشگر بعد از جمع‌آوری منابع دست به تفسیر و ارزیابی پیشینه‌ها بزند و به این صورت می‌تواند به دیدگاه هرمنوتیک وارد شود.

سیسکو (۲۰۱۴) در مقاله‌ای که به روش کیفی انجام داده است، به بررسی نحوه‌ی آموزش پیشینه‌های پژوهش به دانشجویان علوم سیاسی پرداخته است. دغدغه‌ی اصلی پژوهش سیسکو آن است، دانشجویان از بررسی و نوشتن پیشینه‌ی پژوهش واهمه دارند، و از این رو قادر به نوشتن یک بررسی منسجم نیستند. ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه بوده است، و جامعه‌ی آماری آن ۱۴ نفر از دانشجویان علوم سیاسی است. در نتایجی که از این پژوهش به دست آمده است، اظهار می‌دارد، دانشجویان حتی نمی‌توانند تعریف دقیقی از پیشینه‌ی پژوهش ارائه کنند.

ناریزا، سوتاپا و سلام^۱ (۲۰۱۴) به بررسی پیشینه‌ی پژوهش از لحاظ تفکر انتقادی پرداخته است. آن‌ها ۸ پایان‌نامه مربوط به رشته‌ی زبان انگلیسی را با استفاده از روش کیفی و نمونه‌گیری هدفمند و براساس ۴ معیار (ادعا، دلیل، شواهد و نتیجه‌گیری) مورد پژوهش قرار داده است. نتایج این پژوهش نشان داد که دانشجویان قادرند، تحلیل انتقادی خوبی از منابع داشته باشند، ولی آن‌ها نتوانسته‌اند، این تحلیل‌ها را در قالب جملات منطقی در پاراگراف‌ها به خوبی بیان کنند. یکی از نقاط ضعف این پژوهش آن است، نتیجه‌ای که از این پژوهش گرفته است، در قالب پاراگراف‌های مختلف بیان کرده است و تا حدودی نوعی تناقض در نتایج آن به چشم می‌خورد، اما با این حال به ساختار و محتوای پیشینه‌ها اشاره کرده است.

توراکو^۲ (۲۰۱۶) در مطالعه‌ای به نظریه‌ها، اهداف و روش‌های تدوین پیشینه‌ی پژوهش را مورد بررسی قرار داده است. توراکو پیشینه‌ی پژوهش را از سه منظر زمانی، روش‌شناختی و مفهومی مورد بررسی قرار داده است. توراکو بیان می‌کند اگر پژوهشگر به صورت عمیق به بررسی منابع و پیشینه‌های پژوهش بپردازد، می‌تواند به درک عمیقی از کیفیت منابع دست یابد. هم‌چنین بررسی منابع مستلزم یک تحلیل کامل و منظم از نقاط قوت، نواقص و عدم دقت است که بررسی دقیق آن‌ها هرگونه تضاد در مورد موضوع را نمایان خواهد ساخت. در آخر سؤالاتی در رابطه با ارزیابی پیشینه‌ها ارائه کرده است که می‌تواند برای بررسی یک پیشینه مفید واقع شود.

کامیشتین^۳ (۲۰۱۷) به ارائه‌ی راهنمایی گام به گام برای کمک به دانشجویان کارشناسی ارشد برای نوشتن بررسی پیشینه‌ها پرداخته است. او اظهار می‌دارد که موانعی که اغلب

1. Nariza, Sutapa & Salam
2. Torrac
3. Kaminstein

دانشجویان با آن مواجه است، این است که آگاهی لازم را در مورد ساختار و یکپارچگی بررسی منابع ندارند. این پژوهش راهنمایی‌های بسیار ارزشمندی ارائه کرده است، بیشتر سعی کرده است هم محتوا و هم ساختار را برای دانشجویان بازگو کند، اما نتوانسته است به صورت جامع و یک راهنمای کامل و بدون نقص ارائه نماید.

حری (۱۳۷۵) وضعیت پیشینه‌ی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد را مورد بررسی قرار داده است. جامعه‌ی موردنظر شامل کل پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد اطلاع‌رسانی پزشکی موجود در کتابخانه دانشکده‌ی مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی در سال ۱۳۷۵ که ۸۶ عنوان پایان‌نامه و ۱۰۳۲ پیشینه‌ی متعلق به آن‌ها را مورد پژوهش قرار داد. در این پژوهش با استفاده از روش تحلیل استنادی و به بررسی مواردی چون تعداد و پراکندگی پیشینه‌ها، فاصله زمانی، نوع محمل‌های اطلاعاتی، حد اشتراک پیشینه‌ها و مانند آن‌ها اشاره کرده است. نتایج نشان می‌دهد که تمایل به استفاده از پیشینه‌های انگلیسی نسبت به پیشینه‌های فارسی بیشتر است و ربط موضوعی در پیشینه‌ها مورد کم توجهی قرار گرفته است. این پژوهش ساختار پیشینه‌ها را مورد بررسی قرار داده است، ولی محتوای پیشینه‌ها را به صورت دقیق مورد مطالعه قرار نداده است.

پارسائیان (۱۳۸۷) میزان ربط موضوعی پایان‌نامه‌ها را بررسی قرار کرده است. در این پژوهش به بررسی پیشینه‌ی پژوهش دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران که تعداد ۸۱ عنوان پایان‌نامه و تعداد ۱۰۹۲ پیشینه‌ی مندرج در آن‌ها پرداخته است. پیشینه‌های پژوهش براساس سه شاخص رویکرد، زمینه و جامعه انتخاب شده‌اند. این پژوهش به روش تحلیل محتوای کمی از نوع کاربردی انجام شده است. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد، در پاسخ به سه سؤال مطرح شده در پژوهش به این نتایج دست یافته است. ۱- میانگین ربط موضوعی پایان‌نامه‌ها و پیشینه‌ی مندرج در آن ۴۴ درصد است؛ ۲- مقاله‌ها با میانگین ۴۵ درصد دارای بیشترین میزان ربط موضوعی نسبت به دیگر محمل‌های اطلاعاتی است؛ ۳- پیشینه‌های انگلیسی نسبت به پیشینه‌های فارسی با میانگین ۴۲ درصد ربط موضوعی بیشترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. در این پژوهش به دلیل آن که ربط موضوعی پیشینه‌ها را مورد بررسی قرار داده است، بهتر آن بود که از روش کیفی استفاده می‌کرد.

کوره‌پز (۱۳۹۴) در پژوهشی به مقایسه‌ی بخش پیشینه‌ی پژوهش دانشجویان ایرانی تحصیلات تکمیلی آموزش زبان انگلیسی و مترجمی زبان انگلیسی پرداخت. هدف پژوهش حاضر بررسی دو رشته‌ی زبان انگلیسی و مترجمی انگلیسی از لحاظ خلاصه کردن پیشینه‌ها و ارتباط موضوعی هر اثر با موضوع مورد پژوهش است. این پژوهش با استفاده از آزمون‌های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون‌های استنباطی (آزمون تی) صورت گرفته است. کوره‌پز به بررسی ۴۰ مورد از پیشینه‌ی پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات فارس و دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز پرداخت. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد، تفاوت چندانی بین گروه‌ها در بخش مرور پیشینه‌ها یافت نشد. کوره‌پز به بحث ارتباط موضوعی در پیشینه‌ها پرداخته است، که می‌تواند یکی از نقاط قوت این پژوهش باشد.

کریمی (۱۳۹۵) به بررسی پیشینه‌ی پژوهش در علوم رفتاری پرداخته است. او بیان می‌کند اگر پیشینه‌ی پژوهش به درستی مورد بررسی قرار گیرد، به بیان مسئله کمک کرده و یافته‌های پژوهش را با پژوهش‌های قبلی متصل می‌سازد. پژوهشگر با بررسی پیشینه پژوهش با تحقیقات عمده و گسترده‌ی موضوع مورد مطالعه آشنا می‌شود و پژوهشگر را قادر می‌سازد از تکرارهای ناخواسته خودداری کند. در حالت کلی این پژوهش به بحث ساختار پیشینه‌ی پژوهش نظر داشته است.

یحوی (۱۳۹۵) در پژوهشی چستی و چگونگی نوشتن پیشینه‌های پژوهش‌ها را مورد بررسی قرار داده است. او معتقد است، پیش از انجام پژوهش محقق باید در جستجوی هدفی باشد، که بتواند مسئله‌ای را از جامعه حل کند، این امر تنها زمانی میسر خواهد شد، که به بررسی پیشینه‌های پژوهش بپردازد، و تا حد ممکن با پژوهش‌هایی که در زمینه‌ی موضوع مورد پژوهش انجام شده، آشنا شود. یحوی با توجه به مواردی که مورد بررسی قرار داده است، بیشتر ساختار پیشینه‌ی پژوهش مدنظرش بوده است.

جمع‌بندی مرور پیشینه‌ها

تعداد زیادی از پژوهش‌هایی که در خارج از کشور روی موضوع پیشینه‌های پژوهش کار کرده‌اند، بیشتر حالت راهنما دارند. در کنار اهمیتی که این راهنماها دارند، ولی به طور کامل پژوهشگران را به صورت عملی راهنمایی نمی‌کند که چگونه یک پیشینه را به صورت جامع

و کامل بنویسند. یکی از نقاط قوت بسیاری از این پژوهش‌ها آن است، که مباحث نظری را خوب بیان کرده‌اند، به گونه‌ای که مفهوم پیشینه‌ها را بهتر از پژوهش‌های داخلی مطرح کرده‌اند، هم‌چنین روزآمدی منابع در پیشینه‌های خارجی تا حدودی بیشتر است. در داخل کشور بیشترین حوزه‌هایی که درباره‌ی این موضوع به بحث پرداخته‌اند، حوزه‌ی علم اطلاعات و دانشنامه و حوزه‌ی زبان‌شناسی است. در حوزه‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی پژوهشگرانی مانند فتاحی، پریخ و پارسائیان در زمینه‌ی پیشینه‌های پژوهش، پژوهش‌هایی انجام داده‌اند، که مربوط به تعاریف، اهمیت، اهداف و کارکردهای پیشینه‌ی پژوهش است و در مطالعات پژوهشی هم پراکندگی، ربط موضوعی، زمان و مکان پیشینه‌ی پژوهش را مورد بررسی قرار داده‌اند. یکی از نقاط قوت برخی از این پژوهش‌ها آن است، که مباحث نظری را خوب بیان کرده‌اند، ولی در کنار این، به نحوه‌ی نوشتن پیشینه‌ی پژوهش و بررسی پیشینه‌ی پژوهش از لحاظ رعایت ساختار و محتوا کم‌توجهی کرده‌اند. هم‌چنین پژوهش‌هایی که در حوزه‌ی زبان‌شناسی انجام شده است، بیانگر آن است که بیشتر به ساختار و بازنمون زبانی پیشینه‌های پژوهش پرداخته‌اند و به عمق محتوای پیشینه‌های پژوهش نفوذ نکرده‌اند. در کل می‌توان بیان کرد که شاید این مطالعات قصد داشته‌اند با بررسی ساختار به محتوای پیشینه‌ها برسند. در کنار اهمیتی که ساختار در پیشینه‌ها دارد، محتوا به نسبت ساختار، نقش بنیادین و ارزشمندتری در پژوهش‌ها ایفا می‌کند.

بیشتر پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع پیشینه‌ی پژوهش انجام شده است، از روش‌های کمی برای ارزیابی منابع استفاده کرده‌اند، در صورتی که برخی مطالعات انجام شده اگر با روش‌های کیفی انجام می‌شد، نتایج بهتری را برای پژوهشگران به ارمغان می‌آورد. از نوآوری این پژوهش با پژوهش‌های صورت گرفته در این است که این پژوهش در تلاش است تا ساختار و محتوای پیشینه‌های پژوهش را به صورت مجزا در یک پژوهش مورد بررسی قرار دهد.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای کمی از نوع کاربردی به بررسی بخش پیشینه‌ی پژوهش ۱۴۰ عنوان پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد پرداخته است. این پژوهش با استفاده از

نرم افزار اس. پی. اس. اس^۱ و آمار توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) و آمار استنباطی (آزمون آنوا) انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها یک چک‌لیست محقق ساخته است. برای سنجش روایی چک‌لیست، از روایی صوری استفاده شده است. تعداد پایان‌نامه‌ها برای هر رشته عبارت‌اند از: رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ۲۴؛ رشته مشاوره، ۲۷؛ رشته روان‌شناسی، ۲۹؛ رشته علوم اجتماعی، ۳۰ و رشته علوم سیاسی، ۳۰ پایان‌نامه است که به روش تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. پایان‌نامه‌ها براساس ۲ معیار رشته‌ی تحصیلی و سال مورد بررسی قرار گرفته‌اند. چک‌لیست در دو بخش تنظیم شده است، بخش اول مربوط به متغیر ساختار که شامل ۱۳ سؤال است و بخش دوم مربوط به متغیر محتوا که شامل ۱۱ سؤال است، مورد واکاوی قرار گرفته است. برای ارزیابی میزان دقت و پایایی متغیرها از آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ چک‌لیست ۰/۷۴ است. برای نمره‌گذاری طیف‌گذاری چک‌لیست به این صورت انجام شده است، خیر، عدد ۰؛ کم، عدد ۱؛ متوسط، عدد ۲؛ زیاد، عدد ۳ است.

تعیین نرمال بودن توزیع داده‌ها

برای نشان دادن نرمال و غیر نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۲ استفاده شده است. با توجه به جدول زیر نتایج آزمون نشان می‌دهد که مقدار sig برای هر دو متغیر، بالاتر از ۰/۰۵ است. بنابراین توزیع هر دو متغیر نرمال است.

جدول ۱. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی توزیع نرمال داده‌ها

متغیرها	تعداد	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
ساختار	۱۴۰	۱/۳۵	۰/۰۶
محتوا	۱۴۰	۰/۹۹	۰/۲۸

تحلیل داده‌ها:

در این بخش یافته‌های حاصل از بررسی ساختار و محتوای پیشینه‌های پژوهش ارائه شده است.

1. Spss
2. Kolmogorov- Smirnov

یافته‌های مربوط به ساختار پیشینه‌های پژوهش سؤال اول:

جدول ۲. میانگین سؤالات ساختار بین ۰ تا ۳

میانگین	سؤالات مربوط به ساختار پیشینه‌ی پژوهش
۲/۹۳	درست بودن کلمات از نظر املائی
۲/۹	همخوانی استنادهای درون‌متنی با منابع پایانی
۲/۷۷	یکدستی و انسجام در حاشیه و اندازه متن
۲/۵۲	یکدستی در ترتیب مطالب در پاراگراف‌ها
۲/۳۲	استفاده از کلمات مترادف برای جلوگیری از تکرار
۲/۱۲	رعایت علائم نگارشی در متن
۲/۱۲	استفاده از یک شیوی استاندارد در استناددهی
۲/۱۱	استفاده از زبان گویا و قابل فهم در پیشینه‌ها
۲/۰۷	استفاده درست از استنادهای درون‌متنی
۲/۰۵	روزآمدی متن
۱/۸۵	استفاده‌ی حداقلی از نقل قول‌های مستقیم در متن
۱/۴۶	نوشتن جامعه آماری، آزمون‌های آماری و یافته‌های پژوهش
۱/۳۲	استفاده از انواع محمول‌های اطلاعاتی در نوشتن متن

جدول ۲ سؤالات ساختار در چک لیست را نمایش داده است. این جدول بیانگر آن است، سؤال درست بودن کلمات از نظر املائی بالاترین نمره را براساس اعداد ۰ تا ۳ به دست آورده است، و سؤال استفاده از انواع محمول‌های اطلاعاتی در نوشتن متن، پایین‌ترین درصد را کسب کرده است.

جدول ۳. میانگین ساختار برحسب رشته

رشته	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
مشاوره	۲۷	۳۳/۰۷	۲/۰۱
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۲۴	۳۲/۴۱	۲/۸۲
روان‌شناسی	۲۹	۲۸/۹۳	۲/۵۴
علوم اجتماعی	۳۰	۲۶	۲/۸۲
علوم سیاسی	۳۰	۲۳/۸۳	۶/۱۳

جدول ۳ نشان می‌دهد، رشته‌ی مشاوره در بالاترین جایگاه نسبت به دیگر رشته قرار گرفته است و رشته‌ی علوم اجتماعی کم‌ترین درصد را در بین سایر رشته‌ها کسب کرده است. رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در بین سایر رشته‌ها براساس ساختار در جایگاه دوم قرار دارد که بیانگر وضعیت مناسب این رشته در بین سایر رشته‌ها بعد از رشته مشاوره در بین سؤالات ساختار است.

جدول ۴. نتیجه آزمون F به منظور بررسی ساختار بر حسب رشته

سطح معناداری	Fآزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۲۶/۴۸	۴

جدول ۴ نشان می‌دهد، برای مقایسه میزان معنادار بودن ساختار بر حسب رشته از آزمون F استفاده شده است، که این آزمون تفاوت معنی‌داری را نشان می‌دهد.

جدول ۵. میانگین و انحراف استاندارد ساختار بر حسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	سال	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
علوم اجتماعی	۹۳	۴	۲۷/۲۵	۱/۷۰
	۹۴	۸	۲۵/۱۲	۵/۴۶
	۹۵	۷	۲۶/۷۱	۴/۳۴
	۹۶	۶	۲۴/۱۶	۶/۹۶
	۹۷	۵	۲۷/۶۰	۴/۵۰
	۹۳	۶	۲۳/۶۶	۲/۳۳
علوم سیاسی	۹۴	۹	۲۱	۹/۰۱
	۹۵	۷	۲۶/۱۴	۵/۴۲
	۹۶	۵	۲۷	۲/۹۱
	۹۷	۳	۲۲	۴
	۹۳	۵	۲۷/۸۰	۲/۶۸
	۹۴	۵	۲۸/۶۰	۲/۷۰
روان‌شناسی	۹۵	۹	۲۹/۸۸	۱/۹۰
	۹۶	۳	۲۶/۶۶	۴/۷۲
	۹۷	۷	۲۹/۷۱	۱/۶۰
	۹۳	۲	۳۳	۲/۸۲
	۹۴	۳	۳۲/۶۶	۲/۰۸

۱/۰۳	۳۳/۳۳	۶	۹۵	
۲/۵۶	۳۲/۷۱	۷	۹۶	مشاوره
۲/۴۳	۳۳/۵۷	۷	۹۷	
۲/۱۲	۳۲/۵۰	۲	۹۸	

جدول ۵ بیانگر آن است، در رشته‌ی علوم اجتماعی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۷ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۶ است. در رشته‌ی علوم سیاسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۶ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۴ است. در رشته‌ی روان‌شناسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۵ و پایین‌ترین مربوط به سال ۹۶ است، و در رشته‌ی مشاوره نیز بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۷ و پایین‌ترین ۹۸ است.

جدول ۶. نتیجه آزمون F در ساختار برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	درجه آزادی	Fآزمون	سطح معناداری
علوم اجتماعی	۴	۱/۴۶۷	۱/۷۶
علوم سیاسی	۴	۱/۱۱۵	۱/۳۵
روان‌شناسی	۴	۱/۴۲	۱/۲۵
مشاوره	۵	۱/۱۷۴	۱/۹۶

جدول ۶ بیانگر آن است، در ۴ رشته‌ی فوق تفاوت معناداری از لحاظ ساختار برحسب سال وجود ندارد.

یافته‌های مربوط به محتوای پیشینه‌های پژوهش
سؤال دوم:

جدول ۷. میانگین سؤالات محتوا بین ۰ تا ۳

میانگین	سؤالات مربوط به محتوای پیشینه‌ی پژوهش
۲/۶۸	بی‌طرف بودن پژوهشگر در نوشتن پیشینه‌ی پژوهش
۲/۴۹	استفاده از مرتبط‌ترین منابع
۲/۴۹	استفاده از یک حالت سلسله مراتبی (از کلی به جزئی) در توضیح و شرح منابع
۲/۲۲	واضح و شفاف بودن جملات و عبارات‌ها
۱/۹۲	تجزیه و تحلیل صحیح پیشینه‌ها برای درک بهتر موضوع
۱/۵۶	کافی و منسجم بودن توضیحات

۱/۱۹	استنتاج و جمع‌بندی نهایی
۱/۱۶	توجه به رویکردهای متفاوت
٪۷۴	نوشتن مقدمه‌ی مناسب و روشن
٪۶۵	توجه به خلاءهای پژوهش‌ها
٪۶۱	استفاده از رویکرد انتقادی در نوشتن پیشینه‌ها

جدول ۷ سؤالات محتوا در چک‌لیست را نمایش می‌دهد. این جدول نشان می‌دهد، سؤال بی‌طرف بودن پژوهشگر در نوشتن پیشینه‌ی پژوهش، بالاترین درصد و سؤال استفاده از رویکرد انتقادی در نوشتن پیشینه‌ها، پایین‌ترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. هم‌چنین جدول نشان می‌دهد که وضعیت پیشینه‌ها از نظر محتوا در حد مطلوب نیست.

جدول ۸. محتوا بر حسب رشته

رشته	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
علوم اجتماعی	۳۰	۲۱/۱	۴/۹۷
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۲۴	۲۰/۵۸	۳/۴۷
علوم سیاسی	۳۰	۱۷/۵	۴/۷۹
مشاوره	۲۷	۱۶/۴	۲/۵۹
روان‌شناسی	۲۹	۱۳/۴۴	۲/۹۱

جدول ۸ نشان می‌دهد، که از لحاظ محتوا بر حسب رشته، رشته‌ی علوم اجتماعی در صدر رشته‌ها قرار گرفته است، و رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی هم در ساختار و هم در محتوا در رتبه دوم قرار دارد، که نشان‌دهنده‌ی وضعیت مطلوب این رشته از لحاظ پیشینه‌نویسی نسبت به سایر رشته‌ها است.

جدول ۹. نتیجه آزمون F به منظور بررسی محتوا بر حسب رشته

سطح معناداری	F آزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۱۸/۱۷	۴

نتایج جدول ۹ نشان می‌دهد، تفاوت معناداری در محتوا بر حسب رشته وجود دارد.

جدول ۱۰. میانگین و انحراف استاندارد محتوا برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	سال	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
علوم اجتماعی	۹۳	۴	۲۱/۲۵	۷/۸۴
	۹۴	۸	۲۳/۶۲	۳/۳۳
	۹۵	۷	۲۰	۵/۷۱
	۹۶	۶	۱۹/۱۶	۴/۳۰
	۹۷	۵	۲۰/۸۰	۴/۵۴
	۹۳	۶	۱۸/۵۰	۳/۳۹
	۹۴	۹	۱۷/۸۸	۷/۴۵
علوم سیاسی	۹۵	۷	۱۸	۴
	۹۶	۵	۱۸	۲/۲۳
	۹۷	۳	۱۶/۳۳	۴/۱۶
	۹۳	۵	۱۴/۸۰	۳/۲۷
	۹۴	۵	۱۴/۶۰	۲/۳۰
	۹۵	۹	۱۳/۶۶	۳
	۹۶	۳	۱۳/۶۶	۴/۷۲
روان‌شناسی	۹۷	۷	۱۱/۲۸	۱/۱۱
	۹۳	۲	۱۵/۵۰	۲/۱۲
	۹۴	۳	۱۷/۶۶	۲/۰۸
	۹۵	۶	۱۶/۵۰	۳/۳۳
	۹۶	۷	۱۵/۷۱	۲/۴۲
	۹۷	۷	۱۶/۷۱	۲/۸۱
	۹۸	۲	۱۶/۵۰	۳/۵۳
مشاوره				

جدول ۱۰ بیانگر آن است، در رشته‌ی علوم اجتماعی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۴ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۶ است. در رشته‌ی علوم سیاسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۳ و پایین‌ترین میانگین مربوط به سال ۹۷ است. در رشته‌ی روان‌شناسی بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۳ و پایین‌ترین مربوط به سال ۹۷ است و در رشته‌ی مشاوره نیز بالاترین میانگین مربوط به سال ۹۴ و پایین‌ترین ۹۳ است.

جدول ۱۱. نتیجه آزمون F در محتوا برحسب سال در رشته‌های علوم اجتماعی، علوم سیاسی، روان‌شناسی و مشاوره

رشته	درجه آزادی	آزمون F	سطح معناداری
------	------------	---------	--------------

۴	۸۱۲/	۵۲/	علوم اجتماعی
۴	۱۳۸/	۹۶/	علوم سیاسی
۴	۱/۵۶	۲۱/	روانشناسی
۵	۲۶۹/	۹۲/	مشاوره

جدول ۱۱ بیانگر آن است، در ۴ رشته‌ی فوق تفاوت معناداری از لحاظ محتوا برحسب سال وجود ندارد.

تحلیل یافته‌های مربوط به رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سؤال سوم

جدول ۱۲. میانگین و انحراف استاندارد ساختار در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

ساختار			رشته
تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	علم اطلاعات و دانش‌شناسی
۲۴	۳۲/۴۱	۲/۸۲	

جدول ۱۲ بیانگر آن است، این رشته‌ی در مقایسه با سایر رشته‌ها در جداول بالا توانسته است، جایگاه دوم را کسب کند.

جدول ۱۳. نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای در ساختار برحسب رشته در رشته‌ی علم اطلاعات و

سطح معناداری	Tآزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۲۲/۳۸	۲۳

جدول ۱۳ نشان می‌دهد، در ساختار برحسب رشته در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۴. میانگین ساختار برحسب سال رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

ساختار			سال
تعداد پایان‌نامه	میانگین	انحراف استاندارد	
۲	۳۱/۵۰	۲/۱۲	۹۳
۶	۳۵/۱۶	۱/۳۲	۹۵
۱۲	۳۱/۵۰	۲/۸۴	۹۶

ارزیابی پیشینه‌های پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد ...

۹۷	۳	۳۰ / ۳۳	۱ / ۵۲
۹۸	۱	۳۵	-

جدول ۱۴ بیانگر آن است، رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی در سال ۹۵ با بیشترین درصد نسبت به دیگر سال‌ها وضعیت بهتری داشته است، و سال ۹۷ کم‌ترین درصد را کسب کرده است.

جدول ۱۵. نتیجه آزمون F ساختار بر حسب سال رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	F آزمون	درجه آزادی
/۰۲	۳ / ۴۱	۴

جدول ۱۵ نشان می‌دهد، در ساختار بر حسب سال تفاوت معناداری بین سال‌ها وجود دارد.

جدول ۱۶. میانگین و انحراف استاندارد محتوا در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

رشته	محتوا		انحراف استاندارد
	تعداد	میانگین	
علم اطلاعات و دانش‌شناسی	۲۴	۲۰ / ۵۸	۳ / ۴۷

جدول ۱۶ بیانگر آن است، این رشته‌ی در مقایسه با سایر رشته‌ها در جداول بالا توانسته است، همانند ساختار جایگاه دوم را کسب کند.

جدول ۱۷. نتیجه آزمون T تک نمونه‌ای در محتوا بر حسب رشته در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	T آزمون	درجه آزادی
/۰۰۰	۵ / ۷۵	۲۳

جدول ۱۷ نشان می‌دهد، در محتوا بر حسب سال در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۱۸. میانگین محتوا بر حسب سال رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

محتوا			
سال	تعداد پایان‌نامه	میانگین	انحراف استاندارد
۹۳	۲	۲۴/۵۰	۰/۷۰
۹۵	۶	۲۲/۸۳	۲/۱
۹۶	۱۲	۱۹/۶۶	۳/۱۷
۹۷	۳	۱۶/۳۳	۲/۵۱
۹۸	۱	۲۰/۵۸	-

جدول ۱۸ نشان می‌دهد، سال ۹۳ با بیشترین درصد کسب شده از لحاظ محتوا، وضعیت بهتری نسبت به دیگر سال‌ها داشته است.

جدول ۱۹. نتیجه آزمون F محتوا بر حسب سال در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی

سطح معناداری	F آزمون	درجه آزادی
۰/۰۱	۴/۲۴	۴

جدول ۱۹ بیان می‌کند، تفاوت معناداری در محتوا بر حسب سال در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به این که موضوع پیشینه‌ی پژوهش، بخش مهمی از پایان‌نامه‌ها را تشکیل داده است، و در کنار این، پژوهشگران برای پرداختن به یک موضوع پژوهشی باید نگاه دقیقی به پژوهش‌های گذشته داشته باشند، و هم‌چنین برای جلوگیری از تکراری شدن موضوع مورد پژوهش، لازم است که به امر پیشینه‌نویسی توجه کافی انجام شود.

بیشتر پژوهش‌هایی که صورت گرفته به روش مطالعات کتابخانه‌ای و به دسته‌ی راهنماها اختصاص دارند. مطالعات پژوهشی هم که در این زمینه صورت گرفته است، بیشتر با روش‌های کمی انجام شده است. ابزاری که برای این پژوهش‌ها استفاده شده است، ابزار سیاهه و ارسلی (چک‌لیست) است، که می‌تواند ابزاری منطقی برای بررسی پیشینه‌ها باشد.

یافته‌های این پژوهش بیانگر آن است، پیشینه‌های مورد بررسی از لحاظ ساختار در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار دارند. هم‌چنین یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، از لحاظ ساختار بر حسب رشته، رشته‌ی مشاوره با (۳۳/۰۷) و رشته‌ی علوم سیاسی با (۲۳/۸۳) به ترتیب

بیشترین و کم‌ترین نمره را کسب کردند. نتایج میانگین سؤالات ساختار حاکی از آن است، وضعیت ساختار پیشینه‌ها مناسب است، شاید دلیل آن این باشد که بیشتر پژوهشگران به ظاهر و ساختار پیشینه‌ها توجه می‌کنند که می‌تواند منطقی باشد. این نتایج با نظر کامیشتین (۲۰۱۷) مغایرت دارد، چراکه او بیان می‌کند ساختار پیشینه‌های پژوهش در وضعیت مناسبی قرار ندارند. در راستای یافته‌های این بخش از پژوهش با پژوهشی که حری (۱۳۷۵)، یحیوی (۱۳۹۵) و کریمی (۱۳۹۵) انجام داده‌اند، مرتبط است؛ چراکه آن‌ها نیز ساختار را مورد ارزیابی قرار داده‌اند. تحلیل داده‌های مربوط به ساختار برحسب سال نیز نشان می‌دهد، پیشینه‌های پژوهش هر اندازه که به سال ۹۸ نزدیک‌تر شده‌اند، دارای عملکرد و کیفیت بهتری از لحاظ سال بوده‌اند. نتیجه آزمون F بیانگر آن است، تفاوت معناداری بین ساختار پیشینه‌های پژوهش برحسب رشته‌ی تحصیلی وجود دارد، ولی در ساختار برحسب سال تفاوت معناداری وجود ندارد.

تجزیه و تحلیل داده‌های محتوا بیانگر آن است، با توجه به میانگین سؤالات محتوا، وضعیت محتوای پیشینه‌ها در حد ضعیف است، که نشان‌دهنده‌ی آن است، فصل پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه از لحاظ محتوا مورد کم‌توجهی واقع شده است، و بیانگر آن است که پیشینه‌ها فقط برای پر کردن بخش پیشینه‌ی پژوهش آورده می‌شوند و تا حدودی نظارت دقیقی بر روی آن صورت نمی‌گیرد. در صورتی که این پیشینه‌های پژوهش است که در تمام مراحل پژوهش به پژوهشگر یاری می‌رساند. تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به محتوا حاکی از آن است، در محتوا بر حسب رشته، رشته‌ی علوم اجتماعی با (۲۱ / ۱) و رشته‌ی روان‌شناسی با (۱۳ / ۴۴) به ترتیب بیشترین و کم‌ترین نمره را کسب کرده‌اند. یافته‌ی این بخش پژوهش با بخش‌هایی از یافته‌های پژوهش پارسائیان (۱۳۸۷)، کوره‌پز (۱۳۹۴)، کریشان و کتپالیا (۲۰۰۲)، بوئل و ککمانویس (۲۰۱۰)، ناریزا، سوتاپا و سلام (۲۰۱۴)، سیسکو (۲۰۱۴) و توراکو (۲۰۱۶) مرتبط است. تحلیل داده‌های مربوط به محتوا بر حسب سال نیز نشان می‌دهد که پیشینه‌های پژوهش در محتوا برحسب سال هر چه به سال ۹۸ نزدیک‌تر شده است، عملکرد ضعیف‌تری داشته‌اند. این بدان معناست که پیشینه‌های پژوهش در سال‌های ۹۳ و ۹۴ عملکرد بهتری داشته‌اند. نتیجه آزمون F بیانگر آن است، تفاوت معناداری بین محتوای پیشینه‌های پژوهش برحسب رشته‌ی تحصیلی وجود دارد، ولی در محتوای پیشینه‌های پژوهش برحسب سال، تفاوت معناداری وجود ندارد.

تجزیه و تحلیل داده‌های رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی بیانگر آن است، این رشته هم در ساختار برحسب رشته و هم در محتوا برحسب رشته جایگاه دوم را در بین سایر رشته‌ها به دست آورده است. نتیجه آزمون تی تک‌نمونه‌ی حاکی از آن است، تفاوت معناداری در رشته‌ی علم اطلاعات و دانش‌شناسی وجود دارد. هم‌چنین یافته‌ها نشان می‌دهد، سال ۹۵ از لحاظ ساختار و سال ۹۳ از لحاظ محتوا نسبت به دیگر سال‌ها وضعیت بهتری داشته‌اند. یافته‌های این پژوهش با بخش‌هایی از یافته‌های کریشان و کتپالیا (۲۰۰۲) و ناریزا، سوتا‌پا و سلام (۲۰۱۴) که سال را معیار ارزیابی در پیشینه‌های پژوهش قرار داداند، مرتبط است.

یافته‌ها بیانگر این موضوع است که وضعیت ساختار پیشینه‌های پژوهش در حد مطلوبی قرار دارد. به نظر می‌رسد بیشتر دانشجویان به کمیت و ظاهر پیشینه‌های پژوهش توجه می‌کنند. هم‌چنین یافته‌ها حاکی از آن است که وضعیت محتوای پیشینه‌های پژوهش در حد ضعیف است و نشان‌دهنده‌ی آن است که فصل پیشینه‌ی پژوهش پایان‌نامه از لحاظ محتوا مورد کم‌توجهی واقع شده است. این بدان معنا است که پیشینه‌های پژوهش فقط برای پر کردن بخش پیشینه‌ی پژوهش آورده می‌شوند و تا حدودی نظارت دقیقی بر روی آن صورت نمی‌گیرد. پژوهشگران باید در مورد محتوای پیشینه‌های پژوهش دقت کافی باشند تا بتوانند پیشینه‌های کم‌نقص‌تری از لحاظ محتوایی تدوین کنند. هم‌چنین پژوهشگران باید در زمینه‌ی محتوای پیشینه‌های پژوهش بیشتر به پژوهش بپردازند. با توجه به مواردی که ذکر شد، پیشنهاد می‌شود در یک مطالعه‌ی مستقل دیگر محتوای پیشینه‌های پژوهش با روش کیفی مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- پارسائیان، مریم (۱۳۸۷). بررسی میزان ارتباط موضوعی پایان‌نامه‌های رشته‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های دولتی تهران با پیشینه‌های مندرج در آنها (۱۳۸۷-۱۳۸۳). مجله کتابداری، ۴۲ (۴۷)، ۲۰۰-۱۸۵.
- حری، عباس (۱۳۷۵). بررسی وضع پیشینه در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی. (۵۶)، ۳۳-۴۸.
- فتاحی، رحمت‌الله؛ پریرخ، مهری (۱۳۹۰). مرور نوشتارها و پیشینه پژوهش: راهنمای نگارش. تهران: نشر کتابدار.

- کریمی، بهناز (۱۳۹۵). نحوه جمع‌آوری پیشینه تحقیق در پژوهش‌های علوم رفتاری و روان-شناسی. ششمین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، آذربایجان شرقی: دانشگاه فنی و حرفه‌ای، آذربایجان شرقی، ۵-۱.
- کوره‌پز، هانیه (۱۳۹۴). مقایسه تحلیل انتقادی فصل پیشینه‌ی دانشجویان ایرانی تحصیلات تکمیلی آموزش زبان انگلیسی و مترجمی زبان انگلیسی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- یحیوی، فاطمه سادات (۱۳۹۵). چستی و چرایی و چگونگی تدوین پیشینه تحقیق. ششمین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، آذربایجان شرقی: دانشگاه فنی و حرفه‌ای آذربایجان شرقی، ۸-۱.

References

- Boell, S. K., & Cecez- Kecmanovic, D(2010). Literature Reviews and the Hermeneutic Circle, *Australian Academic & Research Libraries*, 41 (2), 129-144.
- Cisco, J(2014). Teaching the Literature Review: A practical Approach for College Instructors. *Teaching & Learning Inquiry*, 2 (2), 41-57.
- Efron, E. S, & Ravid, R(2019). Writing the Literature Review a Practical Guide. The Guilford Press New York London.
- Green, R., & Bower, M(2002). Evolution of the Thesis Literature Review; A faculty-librarian Partnership to Guide off-campus Graduate Research and Writing. Shenandoah University, 1-10.
- Kaminstein, D(2017). Writing a Literature Review for an Applied Master's Degree. *Organizational Dynamics Working Papers*, University of Pennsylvania Scholarly Commons, 9 (19), 1-13.
- Krishnan, L. A., & Kathpalia, S. S(2002). Literature Reviews in Student Project Reports. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 45 (3), 187-197.
- Nariza, N., Sutapa, G., & Salam, U(2014). Critical Thinking in Literature Review Writing Section of Students' Theses'. *Journal Pendidikan dan Pembelajaran Untan, Tanjungpu ra University*, 1-8.
- Torraco, R. J(2016). Writing Integrative Reviews of the Literature: Methods and Purposes. *International Journal of Adult Vocational Education and Technology*, 7 (3), 62-70.